

Koulutusohjelmat humanistien kokemusten valossa

*Koulutusohjelma-
ajatteluun perustuvaa
opintojen toteutusta
tarkastelee
artikkelissaan
Helsingin yliopiston
yleisen kielitieteen
professori Fred
Karlsson. Hän toimi
vuosina 1991-93
työskennelleen
humanististen
tutkintojen
valtakunnallisen
työryhmän
puheenjohtajana.
Karlsson on
korkeakouluneuvoston
varapuheenjohtaja.*

Koulutusohjelmat tulivat 1970-luvun tutkinnonuudistuksen myötä humanistisellekin alalle. Koulutusohjelmankin käsite lanseerattiin perusteellisemmin FYTT-mietinnössä (1972).

Siinä painotetaan mm. koulutusohjelmien tavoitteellisuutta, suunnitelmallisuutta ja ongelmaorientoituneisuutta

sekä niiden ammatillisia yhteyksiä ja monitieteisyyttä. Nämä määreet siirtyivät siten tutkintoasetuksiinkin.

Koulutusohjelma-ajattelun yhtenä keskeisenä pyrkimyksenä oli oppiainepohjaisen arvosanaopiskelun muuttaminen niin, että opinnoissa voitaisiin vapaammin yhdistellä arvosanaa pienempiä osia useista oppiaineista.

Keskeisimmäksi aiheeksi 1970-luvun tutkintokeskustelussa nousi kuitenkin koulutusohjelmien mukanaan tuoma ammatillisten näkökohtien korostaminen ja siitä johtuva tieteellisyyden painaminen taka-alalle. Helmikuussa 1975 opetusministeriö julkisti valtioneuvoston periaatepäätöksen soveltamisohjeet, joissa laajaa huomiota herätti se, ettei tieteellisyys esiintynyt pe-

rustutkintojen tavoitteena (tarkemmin Lahtinen 1988:35-8).

Siksi monet humanistit suhtautuivat alusta asti skeptisesti koulutusohjelmiin. Kriittikiä aiheutti myös tieteen historian kannalta kyseenalainen pyrkimys heikentää oppiaineen autonomiaa (esim. Niiniluoto 1983).

Koulutusohjelmat kuitenkin tulivat 1979-80, raskaan ja eripuraisen valmistelutyön tuloksina. Alusta asti humanistisella alalla oli nähtävissä, ettei koulutusohjelmien toteutukseen ollut onnistuttu opittimallisesti.

Vuoden 1978 tutkintoasetuksen korostama tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus ja muutkin määräykset saivat nimittäin hienojakoisen kurssimaisen toteutuksen, joka käytännössä synnytti opiskelijahuumorin "putkitutkinnot" tai "pillitutkinnot". Opintojaksoja tuli runsaasti lisää, ja monessa tapauksessa niiden pikkutarkka suunnittelu teki ne kohtuuttoman laajoiksi saatuaan opintoviikkomäärään nähden.

Tiedekunnat noudattivat asetustekstiä tarpeettomankin tarkasti eivätkä aina käyttäneet sitä tulkinnan väljyyttä, mitä asetus kohdittain salli. Tämä kehitys antoi myöhemmin Jaakko Itälälle, asetuksen antamisen aikaiselle opetusministerille, aiheen julkaista kirjoituksen "Akateemiset itsensä kahlitsijat" (HS 23.3.1985).

Tutkinnonuudistuksen koko historiaa ei siis voi kirjoittaa niin, että ainoa konnan rooli lankeaa opetusministeriölle. Humanistit elivät 1980-luvun koulutusohjelmiseen jonkinlaisen resignaation vallassa. Tästä on yhtenä osoituksena sekin, ettei 1980-luvulla esitetty juuri minkäänlaisia muutoksia 1970-luvulla vallaloesesti luotuun koulutusohjelmajärjestelmään. Yhtenä poikkeuksena oli kuitenkin Helsingin yliopistoon 1988 perustettu kieliteorian ja kognitiotieteen koulutusohjelma.

Erikoinen sattuma on se, että tutkintojärjestelmän muuttamiseen tähtäävä työ oli juuri käynnistynyt HY:n silloisessa historiallis-kielitieteellisessä osastossa, kun OpM 25.3.1991 asetti humanistisen ja luonnontieteellisen alan arviointityöryhmät.

Alusta asti humanisteille oli ilmeistä, että koulutusohjelmarakenteeseen tarvittiin oleellisia muutoksia. Arvioinnin yhteydessä kävikin ilmi, että melko tyytyväisiä nykyisiin koulutusohjelmiin olivat kahdeksasta humanistisesta tiedekunnasta vain Oulu ja Tampere sekä lisäksi Helsingin yliopiston logopedit.

Koulutusohjelmiin kohdistunut arviointikritiikki voidaan tiivistää seuraaviin kohtiin tarkemmin muistiossa Humanistisen tutkintojärjestelmän kehittäminen, s. 5-7).

Koulutusohjelmien käyttöönotto ei lyhentänyt valmis-

tumisaikoja, vaan päinvastoin myötävaikutti niiden pidentymiseen.

Oppiaineiden jako koulutusohjelmiin oli osaksi keinoitekoinen; osa oppiaineista ei sopinut luontevasti mihinkään koulutusohjelmaan (kuten filosofia), osa taas olisisisältönsä puolesta kuulunut useampaan koulutusohjelmaan (kuten fonetiikka kaikkiin kieliohjelmiin).

Käytännössä koulutusohjelmista ei koskaan tullut resurssien jakamisen yksikköä, kuten 1970-luvulla suunniteltiin. Koulutusohjelmiin liittyvä terminologia on raskaanpuoleista: suuntautumisvaihtoehto, päävastuinen tieteenala, sivuvastuinen opintokokonaisuus jne.

Todellisilta tuntuvia suuntautumisvaihtoehtoja ei humanistiselle alalle juuri I v syntynyt, tavallisesti oli vain aineenopettajan sekä "yleinen" suuntautumisvaihtoehto.

Koulutusohjelmien myötä opiskelijoiden aineyhdistelmät tulivat stereotyyppisemmiksi. Koulutusohjelmat saattoivat vaikuttaa opiskelijoiden tieteelliseen maailmankuvaan siten, että saman koulutusohjelman aineet miellettiin "läheisiksi" ja muiden koulutusohjelmien aineet "etäisiksi".

Uusien tieteenalojen sijoittaminen kerran vahvistettuun koulutusohjelmarakenteeseen osoittautui hankalaksi.